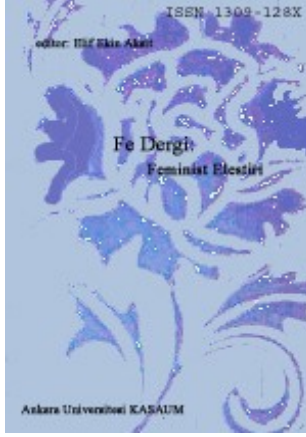

Yayımlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 5, Sayı 2
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

**Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet,
Kadınlar Aile Kurar**
Siyasetin Cinsiyeti ve Feminist Hareketler
Beyhan Yeni

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 24 Aralık 2013

Bu makaleyi alıntılar için: Beyhan Yeni, "Kitap eleştirisi: Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar, Siyasetin Cinsiyeti ve Feminist Hareketler," *Fe Dergi* 5, no. 2 (2013) 86-88.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/10_10.html

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Kitap eleştirisi: Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar Siyasetin Cinsiyeti ve Feminist Hareketler

*Beyhan Yeni**

Eril tahakkümün kamusal alandan dışlamaya çalıştığı kadınların mücadele tarihini bütüncül bir araştırma ile ele alan, geçtiğimiz yıl İletişim Yayınları'ndan çıkan *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, dünya siyasi tarihinde cinsiyetçi uygulamaları gözler önüne serer. *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar* kitabı Serpil Sancar'ın detaylı bir feminist literatür taramasından sonra feminist alan yazının temelleri ile Türk Modernleşme döneminin adeta bilinmeyenini çıkarmak ya da gösterileni doğru okumak adına yapmış olduğu heyecan verici bir çalışma. Sancar, 1945-1965 Türkiye'sine o dönemin ruhunu anlamak için dönemin yeni moda entelektüel faaliyeti olarak yorumladığı günlük gazeteleri tarayarak feminist perspektifle cevap verir. Ele aldığı dönem siyasi aktörlerin Türkiye Modernleşmesinin Erken Dönemini ulus-devlet paradigması ile ve bu yeni devletin prototipini örnek aileler kurarak ve kurulan yeni aile modellerini kurumsal rol modellerine dönüştürerek yaptıklarını tespit eder. Sancar'ın yapmış olduğu bu tespit altmış yaş ve üzeri vatandaşların da belleklerine dokunur. Aslında bir önceki dönemin kalıntılarının, yani Osmanlı son dönem modernleşmesinin erken Cumhuriyet dönemini şekillendirdiği cinsiyetçi rejimin ta kendisi olduğunu söyler. Sancar bunu söylerken hiç de haksız değildir, siyasette cinsiyetçilik konusunda araştırma yapan feminist ortak aklın bir uyumunu da bizlere görünür kılar.

Sancar kitabını, Scott gibi feminist tarihin peşinden giderek ancak kavramsal olarak değil dönemsel olarak ele alır ve Batı feminizmi, Osmanlı feminizmi ve Türkiye feminizmini aynı zamanda birbirleri ile ilişkilendirerek üç temel bölümde yapılandırır. Kuzey Atlantik coğrafyasında başlayan, tarihte birinci ve ikinci dalga feminizm olarak adlandırılan bu dönemi kitabının ilk bölümünde verir. Modernleşme öncesi dönemden başlayarak erken endüstrileşme ile erkeği kadından kadını erkekten ayıran dönemde iki güçlü dinamik olan din ve sermayenin siyasal gelişmeleri, farklı kesim ve sınıflardan kadınların neden erkeklerden ayrı örgütlenme stratejileri ile erkeklere karşı güçlendirici siyasal dil ve ideoloji geliştirdiklerini açıklar. Eril iktidarın tekrarı olarak karşımıza çıkan bu erken endüstrileşme dönemindeki aile kurgusunu kadınların özgürlük ve eşitlik mücadelelerinin temel müsebbibi olarak gösterir. Temel hak ve özgürlüklerin oy hakkı, seçme hakkı mücadelesinin eklenerek özel alanın politikleşmesi ve kamusal alanın cinsiyetlendirilmesini feminist tarihin aydınlık yüzü ile gözler önüne serer. Uluslaşma süreçlerinin başladığı tarihlerde milliyetçilik ideolojisi ve kapitalist sistem ile kadınların nasıl dışlandıklarını açıklar. Bu dışlanmanın ulusal siyasetlerin militarist ve faşist olmaya yaklaştıkça daha fazla olduğunu, kadınların ulusal siyasete nasıl dâhil edildiklerinin ise sıradan insanlara açık ve çoğulcu hale geldikçe kadın hakları ile ilgili hedeflerin ulusal gündemlere daha kolay oturduğunu söyler.

Sancar kitabının ikinci bölümünde Osmanlı feminizmini on dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyılın ortasına kadar devam eden erken modernleşme dönemiyle ele alır. Osmanlı modernleşmesinin reformcu kadınlarının Osmanlı kadın hareketini başlattığını, kadın hakları ile ilgili somut taleplerinin tartışılıp şekillendiği bir dönem yaşattıklarını ve o dönem kadınların kamusal dünyayı şekillendirdikleri kadın dergilerinde yazılar yazarak, kadın derneklerinde konuşmalar yaparak, tarihe şekil verdiklerini söyler. Sancar, Osmanlı kadın hareketi içinde yer alan tüm kadınların ve erkeklerin yaptıkları çalışmalarını büyük bir titizlik ve dikkatle yansıtır satırlarına. Ancak Sancar, Sabiha Sertel'e satırlarında biraz daha fazla zaman ayırır. Sancar; Osmanlı kadın hareketi içinde farklı kadın hakları anlayışlarının zaman içinde milliyetçiliğin eklenmesi ile evrildiğini ancak Sertel'in çıkardığı *Kadınlık Duygusu* dergisinde diğer eğilimlerin pek temsil edilmediğini yalnızca feminizmin savunulduğunu vurgular.

Kitabın son bölümünde ele aldığı Türkiye feminizminin aile odaklı modernleşme çabaları ile aynı zamanda eril tahayyülün aile kurgusuna gönderme yapar. Türk modernleşmesinin erken dönemi yeni bir ulus-devlet kurma süreci ile iç içe geçmiş ve bu süreç Türk milliyetçiliğinin siyasal ve sosyal tahayyülünün kuruculuğunu yaptığı bir toplumsal dönüşüm olarak yaşandığı dönem dile getirilmiştir. Bu dönemin yeni kadın ve erkek kimlikleri yaratarak modern bir Türk ailesi kurgusu ile geliştirilmiş yeni bir toplum yaratma odağı olduğunu toplumsal cinsiyet perspektifi ile ortaya koyar. Modern kabul edilecek ailenin 1880'lerden beri "*cahil kadın-cahil anne*" söylemi ile "*cahil anne*"nin dışlanması gereken kadınlık durumunu Akşit'in¹ bir çalışmasına

*Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi

atıfta bulunarak anlatır: yeni modern Türk kadının “cahillik”ten kurtulması için okullarda yetiştirilmesinin istendiğini, bu ideolojinin işletilmesi için başta okullar olmak üzere devletin tüm kurumlarının seferber edildiğini söyler. Ders kitaplarının incelenmesi ile Türk modernleşme süreci *milletin aynlaştırılması* çabası ile ilerlerken bu durumu mümkün kılacak cinsiyet rejiminin *cinslerin farklılaştırılmasına* kodlandırıldığını vurgular. Yeninin ayak sesleri, kadınların artan sesleri, protestoları ve yaklaşan feminizmin 1950’lili yılların ikinci yarısından itibaren gündelik gazetelerin haber anlayışında, haber konu ve dilindeki değişiklikleri ile bir çok konuda olduğu gibi kadınların görünürlüğünün artması ile geldiğini duyurur. “Otoriter modernizm” eleştirisi ile kadın hakları bağlamının farklı tür kadın sorunu-hakları söylemleri ürettiğini, bugüne kadar sahip olduğu siyasal içeriği -Kemalizm, Atatürkçülük, Cumhuriyetçilik adları altında- yitirmiş olduğunu yerine İslamcı, Kürt ya da yeni kuşakların post-feminist kadın hak ve özgürlüklerinin aldığını belirtir.

Feminist siyaset tarihinin 1965’e kadar izini süren kitap, sonrasında bizi geçmişten devral(ma)dığımız ve bugün ile tartışmaya taşıyabileceğimiz bu karmaşık ilişkilerin yeni matris oluşumunu nasıl bir feminist düzleme taşıyacağımız konusunda okuyucuyu meraklandırır.

¹ Elif Ekin Akşit, “Haydi Kızlar Okula: Kızların Eğitimi, Kadınların Bilgisi ve Kamusal Alan Tartışmaları”, Toplum ve Bilim, Sayı 114, s. 15